N°. 429.

DE GRONDWET.

1854.

VERSCHIJNT
Alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

ABONNEMENTSPRIJS:
Voor 's Gravenhage per 3 maanden . . . . . . ƒ 4.50.
Voor de overige steden des Rijks . . . . „ 5.50.

WOENSDAG 11 OCTOBER.

UITGEVER-DIRECTEUR:
C. H. SUSAN, Jr., te 's Gravenhage.
Hoofd-Correspondenten **M. Schooneveld en Zoon,**
Beurssteeg, te Amsterdam.
Brieven **franco** aan het Bureau **De Grondwet.**
Jan Hendrikstraat, n°. 259.

PRIJS DER ADVERTENTIEN:
Van één tot zes regels. . . . . ƒ 1.00.
Voor elken regel meer. . . . . „ 0.15.
Behalve de 35 cts. zegelgeld.
Aankondigingen van geboorte, huwelijken en overlijden, worden geplaatst tegen betaling van ƒ 1, het zegelregt daaronder begrepen.

De wet op het onderwijs.

I.

„Ik geloof," zegt MACAULAY, „dat het zoowel het regt als de pligt van den staat is, middelen van opvoeding voor de lagere volksklasse te verschaffen. Deze stelling schijnt mij toe, in iedere omschrijving bevat te zijn, welke tot nog toe ooit van de pligten eener Regering gegeven is. Over de uitgestrektheid dezer pligten is tusschen schrandere menschen veel verschil van meening geweest. Er zijn sommigen, die staande houden, dat het de taak eener Regering is, zich met ieder deel van het menschelijk leven te bemoeijen, den handel door aanmoediging en verbod te besturen, de uitgaven te regelen door wetten tegen de weelde, de letterkunde door een zedemeesterschap en de godsdienst door een geregtshof voor geloofszaken. Anderen gaan tot het tegenovergestelde uiterste over en wijzen der Regering een zeer beperkten kring van werkzaamheden aan. Maar de beperktste kring, die ooit door eenige school van staatkundige wijsbegeerte aan de Regeringen aangewezen is, is volkomen groot genoeg voor mijn oogmerk. Op één punt komen alle twistredenaars overeen. Zij erkennen eenstemmig, dat het de pligt van iedere Regering is, orde te stellen op de veiligheid der personen en den eigendom van de leden der Maatschappij. Het is de pligt der Regering, onze personen en onzen eigendom voor gevaar te beschermen. De grove onwetendheid der lagere volksklasse is eene voorname oorzaak van gevaar voor onze personen en onzen eigendom. Daarom is het de pligt der Regering, zorg te dragen, dat de lagere volksklasse niet zoo erg onwetend blijve."

Deze beschouwing, die wij opgenomen vonden in het Maandblad ter bevordering van volksopvoeding en onderwijs, lag ook den grondslag voor het grondwettig voorschrift: „het openbaar onderwijs is een aanhoudend voorwerp van de zorg der Regering."

Opmerkelijk is het, dat nevens dit voorschrift bij hetzelfde hoofdstuk „de opvoeding der arme kinderen als eene zaak van hoog belang, aan de aanhoudende zorg der Regering is bevolen;" maar dat bij de herziening van 1848 die aanbeveling is weggevallen en het grondwettig voorschrift slechts in zoover is veranderd, dat de *inrigting* door de wet wordt geregeld met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen, en de zorg zich uitstrekt overal in het Rijk, alleen wat betreft het *lager* onderwijs, dat *voldoend* en *van overheidswege* behoort te worden gegeven. Men heeft bovendien de vrijheid tot het geven van onderwijs erkend, „behoudens het toezigt der overheid en, voor zoover het middelbaar en lager onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en zedelijkheid des onderwijzers, het een en ander door de wet te regelen."

Aan deze voorschriften en regels hebben wij het wetsontwerp te toetsen, dat thans aan de overweging der volksvertegenwoordiging is aangeboden.

Reeds dadelijk bemerken wij, dat *alleen* het *lager* en *middelbaar* onderwijs, niet *het openbaar onderwijs* in zijn geheelen omvang, wordt geregeld. Tot verdediging van dit plan wijst men, „daargelaten de uitgebreidheid, die de wet dan zou verkrijgen, op twee bezwaren van overwegenden aard, dat, namelijk, de wetgever geroepen zou worden een oordeel uit te spreken over menig punt van zuiver paedagogischen aard, en dat verbeteringen, waarvan de ondervinding de wenschelijkheid mogt aantoonen, niet mogelijk zouden zijn zonder wijziging der wet zelve, waartoe niet ligt zal worden overgegaan." Het is ons niet duidelijk voorgekomen, of die verdediging in het algemeen de onvolledigheid van het wetsontwerp betreffende, of maar bepaald en uitsluitend slaat op het ruime deel, dat aan algemeene, provinciale en plaatselijke reglementen ten aanzien van verdere regeling wordt toegekend. Wij hebben vruchteloos gezocht naar een andere beweegreden, waarom de regeling van het *hooger* onderwijs niet in hetzelfde wetsontwerp is vervat. Integendeel, troffen wij in de Memorie van Toelichting eene en andere zinsnede aan, die voor de algeheele regeling van het openbaar onderwijs in zijn ganschen omvang pleiten. Reeds bij den aanvang lezen wij: „Bij eene wettelijke regeling „van het onderwijs is *eene eerste vereischte* te weten, „wat onder lager-, middelbaar- en hooger onderwijs, „*de drie deelen, waarin de Grondwet het onderwijs splitst,* „zij te verstaan," en men mogt verwachten, dat die bepaling in art. 1 zou opgenomen zijn; maar te vergeefs. Later wordt gezegd: „Bij de *onmogelijkheid* toch, „om eene *juiste* afscheiding te maken tusschen het „lager-, het middelbaar- en het hooger onderwijs, zal „*uit den aard der zaak* in eene en dezelfde *school* alleen „lager, of lager en middelbaar, of zelfs lager, mid-„delbaar en hooger onderwijs gegeven worden, zoodat „dan ook de verpligtingen en voorschriften, aan de „onderwijzers op te leggen, afhankelijk zullen moeten „zijn niet van de school, maar van de vakken, waarin „zij onderrigt geven. De benaming der school zal zich „overigens van zelve regelen naar het onderwijs, dat „daarin hoofdzaak wezen zal." Ook hieruit liet zich afleiden, dat de onmogelijkheid eener juiste afscheiding, uit den aard der zaak (een uitdrukking, die wij overnemen zonder haar te begrijpen), moest dringen tot eene algeheele regeling van dit onderwerp. Maar ook de geschiedenis van de regeling van het onderwijs, die een groot deel der Memorie van Toelichting inneemt, waarvan evenwel het doel of de strekking zich moeijelijk laat gissen, tenzij de Minister zich een schijn van gehechtheid aan historische herinneringen heeft willen geven — die geschiedenis leerde: „dat de denkbeelden „omtrent het *lager* en *hooger* onderwijs vrij bepaald „waren, doch minder die omtrent het *middelbaar* on-„derwijs. Het *lager* onderwijs moest strekken, zoo als „ook de natuurlijke beteekenis van het woord aanwees, „om de kundigheden te verschaffen, die voor een ieder „onmisbaar zijn. Het *hooger* onderwijs was voorberei-„ding voor een geleerden stand in de maatschappij. „Het *middelbaar* onderwijs moest overgang zijn van het „lager- tot het hooger onderwijs, en *het tusschen deze* „*gelegen terrein innemen*, derhalve voortzetting wezen „van het eerste en voorbereiding voor het laatste; *maar* „*een helder begrip van dat middelbaar onderwijs scheen* „*men niet te hebben, eene juiste aanwijzing daarvan niet* „*te kunnen doen.*" Niettemin toont de Minister dat helder begrip te bezitten en die juiste aanwijzing te kunnen doen, waardoor hij het terrein tusschen lager en hooger onderwijs wist te verdeelen; ofschoon het 1ste art. van die kennis en wetenschap geen het minste blijk draagt. „Als slotsom der vroegere denkbeelden „over de beste indeeling van het onderwijs, die *ook nu* „*nog* der Regering voorkwam *allezins* aannemelijk te „zijn", scheen het volgende te kunnen worden bepaald: „Het *lager* onderwijs moet strekken tot die ontwikke-„ling en vorming, welke voor een ieder onmisbaar is; het „*middelbaar* onderwijs, voortzetting van het lager, moet, „behalve tot verdere ontwikkeling en beschaving, tot „opleiding dienen niet alleen voor handel, landbouw en „nijverheid (in industriescholen), maar ook voor de „universiteit (in gymnasien); het *hooger* onderwijs moet „strekken tot hoogere beoefening der wetenschap om „haar zelve, en tot vorming voor betrekkingen in den „Staat, waartoe eene wetenschappelijke voorbereiding „wordt vereischt."

Nu laat de minister daarop volgen: „Indien op dien „grondslag *drie* afzonderlijke wetsvoorstellen (hetgeen „zij boven een algemeen ontwerp verkieslijk zou hebben „geacht) wierden ontworpen, zoude, naar de meening „der Regering, het doel bereikt en, met behoorlijke „inachtneming van het bestaande, een einde gemaakt „kunnen worden aan de onzekerheid, die tegenwoor-„dig bepaaldelijk ten opzigte van het middelbaar „onderwijs bestaat." Wat was natuurlijker, dan dat *of* één *of* drie voorstellen van wet zouden zijn ingediend? Nimmer echter twee. En toch, de Minister is teruggedeinsd voor een gewigtig bezwaar, waaraan hij de schijnbare overtuiging, die bij hem heerschte, heeft ten offer gebragt. Dat bezwaar komt hierop neder: de Grondwet heeft bepaald, dat alleen wat het lager en middelbaar onderwijs betreft, een onderzoek naar de bekwaamheid en zedelijkheid des onderwijzers moet plaats hebben door de wet te regelen; *derhalve* de wet op het onderwijs vordert in de eerste plaats eene wet op het *lager* en *middelbaar* onderwijs.

De Minister erkent zelf, dat „deze *bedenking*" (welk woord het vroeger gebruikte: *gewigtig bezwaar* spoedig heeft vervangen) „dat deze bedenking voor wederleg-„ging vatbaar schijnt en daartegen kan worden aan-„gevoerd, dat vermits de wetgever krachtens de Grond-„wet geroepen is de *inrigting* van het lager, middel-„baar en hooger onderwijs te *regelen*, hij alle vrijheid „heeft die inrigting zoodanig te regelen als hem in „het belang der zaak meest geraden voorkomt, zonder „daarbij aan bestaande verordeningen of bepalingen in „het minst gebonden te zijn, zoodat hij dan ook be-„voegd is hetgeen tot dus verre tot het hooger onderwijs „behoorde tot het middelbare te brengen en omge-„keerd;" maar dat het desniettemin „niet te ont-„kennen valt, dat, zoo al niet de letter, nogtans de „geest der Grondwet zich tegen zoodanige handeling „verzet." En nu komt de Minister tot het besluit: „De Regering althans is het punt bij ernstige overwe-„ging van zoo groot gewigt voorgekomen, dat zij ten „slotte liever van eene indeeling, die haar overigens „de meest natuurlijke toescheen, heeft willen afzien, „dan de vrijheid van onderwijs, bij de Grondwet toe-„gekend, te beperken of te belemmeren."

Wij moeten opregt verklaren, dat deze redenering ons verbaast. Zoo wij haar wel vatten, is de gang der beschouwing aldus:

De inrigting van het openbaar onderwijs wordt bij de wet geregeld. Die regeling betreft het lager, middelbaar en hooger onderwijs. Dat onderwijs is vrij; maar behoudens het onderzoek naar de bekwaamheid en zedelijkheid des onderwijzers, alleen wat betreft het *lager* en *middelbaar* onderwijs.

Om dat voorbehoud bepaalt men zich tot eene wettelijke regeling, waarbij het *hooger* onderwijs is uitgesloten.

„Dientengevolge scheen ook het regelen van het „geheele onderwerp door drie afzonderlijke wetten min-„der noodzakelijk. De naauwe betrekking, die nu „tusschen het lager en het middelbaar onderwijs zou „bestaan, deed het beter achten *beide* in één wetsont-„werp op te nemen. Zoowel het toezigt der overheid „als het onderzoek naar de bekwaamheid en zedelijk-„heid der onderwijzers kon nu voor beide soorten van „onderwijs hetzelfde zijn."

In plaats dus van het beginsel der indeeling, dat op overtuiging scheen te rusten, getrouw in toepassing te brengen, scheurt men het middelbaar onderwijs af van het hooger onderwijs en wordt de neiging openbaar, om de waarborgen, die de Grondwet eischt voor een deugdelijk onderwijs, te beperken.

Het ware welligt voor verdediging vatbaar, als men bij eene partiële wettelijke regeling, in de eerste plaats, de zorg in toepassing wilde brengen, dat *overal* van overheidswege voldoend *lager* onderwijs werd gegeven; maar eene regeling, als het tegenwoordig wetsontwerp bedoelt, is, voor het minst, onaannemelijk, zoowel in verhouding tot de letter en den geest der Grondwet, als in het belang van deze, voor de Natie gewigtige aangelegenheid.

De *Leydsche Courant* van 9 October jl. behelst een vergelijkenden staat van de opbrengst der opcenten en eigen middelen, ten behoeve der gemeente Leyden geheven, gedurende de eerste negen maanden van 1853 en 1854. Daaruit blijkt, dat over 1854 de plaatselijke accijnsen ƒ 7,271.19 *minder* hebben opgebragt, en dat dit aanzienlijk verschil bovenal den accijns op het *gemaal* betreft; terwijl de vermindering in de opbrengst van het *geslagt* wordt opgewogen door de vermeerdering

der veraccijnsde hoeveelheden *gedistelleerd*. Een schoon vooruitzigt, als het gebruik van *brood* en *vleesch* door dat van *jenever* wordt vervangen, en de vrienden der afschaffingszaak vinden hierdoor gereede aanleiding, om te berekenen, hoeveel graan wordt vertegenwoordigd door *f* 1200 plaatselijken accijns en hoeveel, door het vermeerderd verbruik van jenever, op die wijze aan de opbrengst van den accijns op het gemaal wordt onttrokken.

De Nederlander zegt in nº. 1308:

»De vleijende woorden van *de Grondwet* schijnen op »*de Bazuin* niet veel indruk te hebben gemaakt.«

Wij herinneren ons slechts, en dat zonder vleijerij, *de afscheiding* als eerlijker en redelijker te hebben beschouwd dan het rusteloos en vruchteloos ijveren voor het regt der gezindheid. De heer Groen heeft bij de laatste verkiezing ondervonden dat *de afgescheidenen* met eene zucht tot exclusivisme behebt zijn.

Ten onzen opzigte, zonder de minste aanleiding of grond, neemt men woorden in den mond, die door een aartsvader op zijn sterfbed bij eene profetische aankondiging der lotgevallen van zijn geslacht zijn gebruikt:

»Onze ziele komen niet in hunnen raad noch onze »ooren in hunne vergadering.«

Het verwondert ons, dat men bij de vloekspraak geëindigd is.

Al keurt men *de afscheiding* op zich zelve niet af: men kan toch de liefdeloosheid, die de drijvers kenmerkt, niet prijzen.

Evenwel, onder goed of kwaad gerucht blijven wij alleen *zaken* beoordeelen, al is het, dat eendragtig zamenwerken met *personen* niet uitlokkend is.

Wij zullen niet zeggen, dat »*de afgescheidenen het land bederven*,« zoo als de *Nederlander* doet; maar wel, dat zij niet zelden hun eigen zaak bederven, ook door eene ongepaste en afkeurenswaardige toepassing van schriftuurplaatsen.

Wij geven *de Nederlander* in bedenking of het niet noodig is te wederleggen, wat in het Tijdschrift: *Ernst en Vrede*, ten aanzien der handhaving van het regt der gezindheid door de Regering, wordt gezegd door Ds. N. Beets:

»Het klinkt zeer eenvoudig te zeggen: de Regering had ten allen tijde de geschrevene Belijdenis der Herv. Kerk voor zich, en had in spijt van den gang der denkbeelden en der geesten, en, voor zooveel zij ook zelve daarin was medegesleept, des noods in spijt van zich zelve, de Ned. Herv. kerk, voor zooveel in haar was, aan deze hare Belijdenis moeten houden. Maar men moet niet vergeten, dat eene Kerk te houden aan hetgeen waaraan zij niet gehouden wezen wil, en waaraan zij zich zedelijk en verstandelijk ongehouden begint te achten, eene ondoenlijke en te gelijk onzedelijke daad mag heeten. Het summum jus der Belijdenis tegenover de belijders zelven te willen handhaven, zou niets anders dan summa injuria ten hunnen opzichte geweest zijn. Evenmin vergete men, dat de afwijking van de belijdenis niet dan trapsgewijze, en straks onder bescherming van het *quatenus* geschied is; en dat om haar van den aanvang af te voorkomen, of het misbruik van het *quatenus* te stuiten, zoowel aan den eenen kant een zoodanig inzicht *in theologicis* zou zijn noodig geweest, als niemand van eene regering, als zoodanig, vergen kan, als aan den anderen kant eene zoodanig gebruik van macht, als waardoor het beschermen der Belijdenis het onderdrukken van alle ontwikkeling al lichtelijk zou hebben ten gevolge gehad. Onmogelijk dunkt ons, kon de Regering tegenover het *quatenus* der Kerk, zich op het door haar verworpen standpunt *quia* stellen.«

Buitenland.

ALGEMEEN OVERZIGT.

Eergisteren zijn op nieuw tijdingen uit Konstantinopel aangekomen De *Sinaï* heeft berigten uit die stad van den 30 Sept. aangebragt en de telegraaf heeft daarvan onmiddelijk een overzigt gegeven. Men vindt daarin weinig belangrijks, daar men per telegraaf uit de Krim reeds berigten tot dien tijd heeft ontvangen. Men vindt alleen eene bevestiging van hetgeen reeds gemeld is, zooals de verandering van positie van het geallieerde leger, dat op een plateau was gevestigd, hetwelk zich in de nabijheid der vesting verheft. Sebastopol was zwakker aan den landkant in het Zuiden dan in het Noorden, zoodat het operatieleger zich te Balaklava had gevestigd. Voorts was de kavallerie ontscheept, door wier afwezigheid de geallieerden niet de voordeelen van den slag aan de Alma hebben kunnen vervolgen; de kavallerie, die thans is aangekomen, zou ruim 8000 man bedragen.

Het eenige meer belangrijke feit is, dat de generaal Canrobert, die het opperbevel heeft aanvaard, zooals men weet, voornemens was, den 2 dezer de buitenwerken aan te vallen. Indien werkelijk de aanval dien dag heeft plaats gehad, dan zullen wij er weldra berigt van ontvangen; want binnen acht dagen kunnen wij tijdingen uit de Krim hebben. Gisteren werd te Marseille reeds de *Bansha* verwacht met tijdingen uit het Oosten tot den 1 dezer. Eindelijk deelt men nog als bijzonderheden mede, dat de Franschen in het bij den slag van de Alma buitgemaakte rijtuig van prins Menchikoff, behalve zijne correspondentie, ook eene som van 50,000 frs. hebben gevonden. De ontzenuwing te Sebastopol, waar de cholera groote verwoestingen aanrigtte, is zeer groot. Men verzekert, dat de belegeraars eene waterleiding hebben afgesneden. Het stoomschip *Arrow* was tegen Sebastopol gerigt; dat vaartuig heeft kanonnen aan boord, die naar men zegt, op een afstand van 4 mijlen treffen.

Men kent thans ook de rapporten van den maarschalk de St. Arnaud, van den vice-admiraal Hamelin en van lord Raglan over den slag aan de Alma. Deze stukken bevatten alleen eene ontwikkeling van hetgeen het rapport aan Keizer Napoleon ons reeds heeft doen kennen. Eene dwaling evenwel wordt daardoor opgehelderd. Gisteren werd medegedeeld, dat de Russen 180 stukken geschut in het veld hadden gehad, welk cijfer de verbazing wekte; thans weet men dat dit cijfer het getal kanonnen bedraagt, dat door beide partijen werd aangevoerd.

Het rapport van lord Raglan zegt, dat de bevelhebber van het Engelsche leger nog geene gelegenheid heeft gehad, om eene naamlijst van het getal gesneuvelden op te maken, maar dat de Engelschen 26 gesneuvelde en 76 gewonde officieren tellen, te zamen 102, benevens 19 gesneuvelde onder-officieren en 308 soldaten en een 30tal gedoode paarden. Voorts zijn 95 onder-officieren en 1450 soldaten gewond.

Hetgeen ons meer treft is de vermelding, dat na den slag, aan de cholera zijn bezweken de brigadier-generaal Tijldem, bevelhebber der koninklijke genie en de majoor Wellesley. Dit bewijst, dat de ziekte althans uit het Engelsche leger nog niet is geweken.

Te Parijs is men levendig getroffen geweest door het overlijden van den maarschalk de St. Arnaud. Men noemt dit een nationalen rouw. Indien deze generaal op de muren van de door hem veroverde vesting was gevallen, kon men niet hooger lofzangen over hem aanheffen, dan de Fransche bladen thans doen.

Eene nota, door den *Moniteur de la Flotte* medegedeeld, meldt, dat ondanks de nieuwe bevelen, die aan den vice-admiraal Parceval Deschênes zijn gezonden, om de schepen van zijn eskader te vereenigen, die reeds op weg naar Frankrijk zijn, de veldtogt in de Oostzee wel bepaaldelijk gesloten is, en dat er geene operatiën meer in dit jaar zullen worden ondernomen. De stoomschepen zullen de Russische havens blijven blokkeren, zoolang het hun mogelijk zal zijn zee te bouwen.

Berigten uit Hamburg melden evenwel, dat de nieuwe instructiën, die aan den admiraal Parceval-Deschênes zijn gezonden, zich wel stellig verzetten tegen den terugkeer van de vloot in de Oostzee om de operatiën te hervatten; maar tevens zeggen, dat het Fransche eskader zich niet mogt verwijderen uit de wateren van Zweden en Noorwegen, daar het zich gereed moest houden om de Engelsche vloot hulp te bieden, wanneer deze eens door de Russen mogt worden aangevallen, die thans in de havens van Kroonstadt en Sweaborg verdeeld zijn. Dit zou zoolang moeten duren tot dat de scheepvaart door het ijs geheel belet zou worden.

Gisteren hebben wij medegedeeld, dat uit eene nieuwe Oostenrijksche nota, in antwoord op de Pruissische circulaire van 21 Sept. zou blijken, dat er nog geene overeenstemming tusschen de beide Duitsche hoven bestond. Indien men niet sedert ruim een jaar gewoon was geraakt aan de meest zonderlinge wendingen van de Duitsche staatkunde, dan zou men uit het thans bekend geworden stuk kunnen opmaken, dat er niet alleen verschil, maar zelfs eene breuk tusschen Oostenrijk en Pruissen is ontstaan. De taal van de Oostenrijksche nota, gedagteekend van den 30 Sept. is zeer duidelijk; zij zegt, dat de nota van 14 Sept. door de Pruissische regering verkeerdelijk is opgevat; Oostenrijk is het volstrekt niet eens omtrent de voorstellen aangaande de Oostersche quaestie, die aan de Bondsvergadering onderworpen moeten worden. Het wil zelfs alle onderhandeling omtrent gemeenschappelijke voorstellen afbreken, overtuigd zijnde dat deze onderhandelingen tot niets zullen leiden en het zal zijnerzijds doen, hetgeen Oostenrijk het best zal voorkomen.

Het geheele stuk is geschreven in een oneindig gunstiger geest voor de zaak der Westersche mogendheden, dan tot nog toe met Oostenrijksche staatsstukken het geval is geweest. Het is zonderling intusschen, dat zoowel het kabinet van Berlijn als de bladen, die men als half-officiële organen van het Weener-kabinet beschouwt, een verkeerden uitleg aan de Oostenrijksche nota van 14 Sept. hebben gegeven, maar hoe dit zijn moge, Oostenrijk schijnt meer dan ooit de zaak der Westersche mogendheden te zijn toegedaan geweest, toen het den 30 Sept. deze nota schreef; dien dag toch was het valsche berigt van de inneming van Sebastopol aangekomen. Uit Weenen wordt van den 6 dezer gemeld, dat Prins Menchikoff, de Russische gezant bij het Oostenrijksche hof, die reeds sedert eenigen tijd om verlof heeft verzocht, dit weldra verkrijgen zal. In de bestaande omstandigheden zou het vertrek van Prins Menchikoff, al ware het slechts voor tijdelijk, eene zekere beteekenis erlangen.

Brieven uit Athene van 27 Sept. melden, dat het gedeelte der Fransche bezettings-troepen, die gedurende den winter daar verblijf zou houden, daar nog niet is aangekomen. Zelfs zou nog eene poging bij het Fransche gouvernement zijn aangewend, om van de bezetting te doen afzien. Men was van oordeel, dat die pogingen evenwel met geen goeden uitslag zouden worden bekroond; want men verhaastte de voorbereidende maatregelen om de verbondene troepen, die elk oogenblik verwacht werden, te kunnen inlegeren.

De quaestie van de ontbinding der Kamers, die, naar men wilde, bepaaldelijk was uitgemaakt ten gunste van het bijeenroepen van de tegenwoordige vergaderingen, was ook op nieuw in den ministerraad door den Minister van Binnenlandsche Zaken, die nieuwe verkiezingen verlangt, ter sprake gebragt. Men was evenwel van oordeel, dat de meerderheid van het Kabinet, onder de leiding van den heer Maurocordato, den Minister-president, haar besluit tot niet-ontbinding zou handhaven.

De correspondentiën uit Athene spreken met geen enkel woord van de voorgenomene reis van Koningin Amelia uit Griekenland naar Duitschland, waarvan door den Weener *Press* is gesproken. Deze reis zou echter in de tegenwoordige omstandigheden eene vrij belangrijke staatkundige beteekenis hebben, daar Koningin Amelia als het ware de ziel der Russische partij in haar rijk is.

De Fransche *Moniteur* heeft gisteren een Keizerlijk decreet opgenomen, uitgevaardigd op een rapport van den Minister van landbouw en handel, waarbij de vrije invoer in Frankrijk van granen en andere levensmiddelen tot 31 Julij 1855 wordt opengesteld. Deze maatregel is daarop gegrond, dat, ondanks den overvloedigen oogst in dit jaar, de granen en het meel op vrij hoogen prijs blijven, daar de veldarbeid en de droogte nog niet toelaten, dat de granen in groote hoeveelheid op de markten kunnen worden gebragt. In dien toestand, zegt het rapport, moet men aan den handel de noodige zekerheid geven, om de inlandsche markten te kunnen voorzien, waar het koren nog [illegible] komt.

Men verzekerde, dat een gedeelte der schepen, die tot het Fransche eskader van de Zwarte Zee behooren, in de haven van Toulon herstellingen zal komen doen, en dat de vaartuigen, die daar thans uitgerust worden, ze in het Oosten zullen vervangen.

De *Phare de la Manche* van Cherbourg deelt mede, dat het geheele expeditie-corps naar de Oostzee daar [illegible] gekomen is, behalve de artillerie en genie, welke wa[illegible] ongeveer 400 man telden.

De berigten uit Spanje loopen tot den 5 dezer. De verkiezingen zijn met de grootste kalmte aangevangen, en mag men afgaan op de aanvankelijk verkregen resultaten, dan zou men mogen hopen, dat de meerderheid in de Cortès aan de gemagtigde progressiten ten deel zal vallen. Reeds was, volgens de bekende resultaten, te Madrid de verkiezing verzekerd van de heeren generaal E. San Miguel, kapitein-generaal, inspecteur-generaal van de nationale militie, een progressist, die de kandidaat van alle partijen was; don Ignacio de Olea, kapitalist, constitutionnelen alcade van Madrid, een gematigd progressist; don Juan Sevillano, markies de Fuentes del Duero, bankier, een gemagtigd liberaal; de markies de Pe[illegible] grondeigenaar; oud afgevaardigde, lid van de Junta van openbare veiligheid, een progressist; de generaal Gu[illegible] ultra progressist en bijzonderen vriend van Espartero. [illegible] zou de verkiezing van Espatero en van Olozaga te [Sara]gossa verzekerd zijn. Natuurlijk kan men niet, nu [illegible] een algemeen resultaat trekken uit een zoo klein [illegible] verkiezingen, als thans bekend zijn. Indien de verkiezingen in den vermelden zin uitvallen, dan zouden w[ij] [illegible] heilzaam voor Spanje achten.

Reeds gisteren hebben wij medegedeeld, dat de [heer] Madoz, de gouverneur van Barcelona, zijn ontslag als zoodanig had genomen. De *Gazeta* van den 3den deelt thans ook mede, dat de koningin heeft aangenomen den afstand van dien heer van het grootkruis van de orde van Isabella la Catholica, waartoe hij bij decreet van [illegible] benoemd was. De gouverneur van de provincie V[illegible] de heer Cerilo Franquet, zal hem vervangen.

Volgens de begrooting van 1855 zal het spaansche [leger] bestaan uit 46,000 man infanterie, 10,500 man ar[tillerie], 11,000 man kavallerie en 2400 man genie. Daaronder [is] niet begrepen de schutterij, die voortdurend georganiseerd wordt.

De staatkundige toestand van Denemarken wordt [dage]lijks meer gespannen en men verwacht de ontbinding der Kamers. De zittingen van de commissie van den staa[tsraad], waarin de oppositie tegen de geoctroijeerde constitutie [een] meerderheid van 5 tegen 2 stemmen had verkregen, [zijn] gesloten toen de Kamers geopend zijn.

De benoemingen in de sectien van de beide T[illegible] de Kamers, zijn regelregt vijandig tegen het Ministerie, en alles duidt aan, dat de vertegenwoordigers het [illegible] in staat van beschuldiging zullen stellen. In de zitting [van] de *Folksthing* van den 5 dezer, is besloten een adres [van] antwoord op de troonrede te ontwerpen en daarvoor [eene] commissie te benoemen; dit besluit is met algemeene [stem]men op drie na genomen. Tevens is met algemeene [stem]men het besluit genomen eene andere commissie te [be]noemen, belast met het houden eener enquête o[ver de] handelingen der Regering en om na afloop daarvan, ee[n voor]stel te doen met het oog op de in beschuldiging[stelling] der ministers, vooral wegens het uitvaardigen [der] ordonnantie van 26 Julij jl.

De Minister van Binnenl. Zaken, de heer von [illegible] heeft bij de beraadslagingen daarover verklaard [dat de] *Folksthing* de magt niet heeft eene dergelijke beschuldiging tegen de leden van het kabinet te formuleren. Tevens [heeft] hij een wetsontwerp aangeboden, waarbij de bepalingen van de Grondwet worden beperkt, voor zoo verre [zij] de bevoegdheid van de vergadering tot de aangelegenheden van het eigenlijke Koningrijk Denemarken. Hij heeft [dit] wetsontwerp doen vergezeld gaan van eene korte [memorie], waarin hij het aanblijven van het Ministerie heeft ge[zocht] te regtvaardigen en waarin tevens wordt medegedeeld, [dat] de ontvangsten de uitgaven des Rijks met een half mi[llioen] daalders overtreffen. Wij achten de dwaling van den [koning] van Denemarken, die ondanks de zoo herhaaldelijk [en zoo] duidelijk en zoo eenparig uitgedrukte verklaring [van de] meening der geheele natie blijft volhouden bij de handhaving van een Ministerie, dat hem onophoudelijk aan[zet] tot meerdere en nieuwe aanslagen tegen de constitutie [van] het Rijk, meer dan ongelukkig. Mogt hij toch in [tijds in]zien, dat het stelsel van volharding, dat door zijne [raads]lieden ter kwader ure is aangenomen, onafzienbare [ram]pen over de natie kan brengen en dat alleen [illegible]

keeren tot den echt constitutionnelen weg, nu het welligt nog niet te laat is, alleen de spanning kan doen bedaren en zijn land voor groote schokken behoeden.

De Kamer van afgevaardigden van het Groot-hertogdom Luxemburg heeft in hare zitting van 7 October met 33 stemmen tegen 3 het adres van antwoord op de troonrede, door Z. K. H. prins Hendrik der Nederlanden, luitenant van den Koning-Groothertog uitgesproken, vastgesteld. Dat stuk bevat slechts een weêrklank op de troonrede.

Binnenland.

's Gravenhage, 10 October.

Z. M. heeft aan A. Knoop, gewezen opzigter van den waterstaat, 1ste kl., tevens belast met de waarneming van de dienst van sluiswachter aan de hoofdsluis der Zuidwillemsvaart te Maastricht, verleend een pensioen ten bedrage van *f* 562 's jaars; aan A. C. Slotemaker, benoemd tot notaris te Molenaarsgraaf, op verzoek eervol ontslag verleend als burgem. der gemeenten Molenaarsgraaf, Bleskensgraaf, Brandwijk c. a., Hofwegen en Wijngaarden; benoemd: tot procureur bij het prov. geregtshof in Gelderland en in de arrond. regtb. te Arnhem, mr. N. S. Th. van Meurs, advocaat te Arnhem; tot notaris te Utrecht, mr. van Zijdveld, cand.-notaris aldaar; en tot commissaris van politie te Hoorn, J. C. Oberman, beambte van den proc.-gen. fungerend directeur van politie in Noordholland te Amsterdam; tot plaatsverv. kantonr. te Noordwijk, S. M. Hummel, notaris te Lisse; tot plaatsverv. kantonr. te Almelo, Mr. J. F. van Reede, advocaat aldaar; tot kantonr. te Enschedé, Mr. H. Dikkers, advocaat te Almelo; en tot griffier bij het kantongeregt ...k, Mr. L. P. van Meerwijk, advocaat te Grave.

... heeft aan den heer D. Hofdijk, op verzoek, eervol ontslag verleend als ontvanger der dir. belast. en accijnsen te Zwijndrecht, behoudens aanspraak op pensioen.

Z. M. heeft goedgekeurd de beroepingen van predikanten, uitgebragt door de kerkeraden der Herv. gemeenten: van Zuidbroek op W. C. van der Zwaag, pred. te Dronrijp; van 'sGravenhage (Ned. Herv. gem.) op J. C. Zaalberg Pz., th. dr., predikant te Deventer; van Amsterdam (Ned. Herv. gem.) op L. Sibille Meijboom, th. dr., pred. te Groningen; van Hijlaard, thans vereenigd met de afzonderlijke gemeente uitmakende, op A. van Griethuijsen, ... te Gaast c. a.; van Tjerkwerd en Dedgum, op F. Schaaff, candidaat bij het prov. kerkbestuur van Drenthe.

In de zitting van den gemeenteraad alhier van heden is ingekomen een voorstel van Burgemeester en Wethouders tot overneming door de gemeente van het Brouwersstraatje, zijnde al de tegenwoordige eigenaars tot afstand daarvan bereid. Is ter lezing gelegd, ter afdoening in volgende vergadering.

... is ingekomen het algemeen verslag van de rapporteurs ... gemeente-begrooting voor 1855, dat zal ... gedrukt en rondgedeeld.

Voorts is bij monde van den heer Collot d'Escury, verslag uitgebragt namens de commissie, belast met de opname der rekeningen van de verschillende gesubsidiëerde instellingen alhier. Daaruit blijkt, dat al die rekeningen het bewijs hebben opgeleverd van goede en rigtige administratie; dat de comptabiliteit van al de daarover gestelde besturen in voldoende orde is bevonden, en dat de verantwoording ... dier rekeningen geenerlei aanleiding tot aanmerking heeft gegeven. Nadat de commissie deze onderscheidene rekeningen achtervolgens had medegedeeld en in de bijzonderheden uiteengezet, stelt zij den raad voor, zijn zegel van goedkeuring aan al de ingediende rekeningen, naar luid van art. 198 der gemeentewet, te hechten. — Dit rapport zal ter lezing worden gelegd en in de volgende vergadering behandeld.

In verband met het vorenstaande is ingekomen een voorstel van Burgemeester en Wethouders tot het wederom verleenen van subsidiën aan de armen voor het volgende jaar.

Dit voorstel, dat in het breede is toegelicht en hoofdzakelijk op het oog heeft de behoeften dier verschillende inrigtingen en de moeijelijkheid doet uitkomen om de armenwet al dadelijk in geheele uitvoering te brengen, zal ter lezing worden gelegd om, zoo mogelijk, in de volgende vergadering te worden behandeld.

Eindelijk is ingekomen een voorstel van Burgemeester en Wethouders om te mogen beschikken over eene som van *f* 3000 voor de kosten der cholera, welk voorstel met ... stemmen is aangenomen.

... morgen is alhier, in 22jarigen ouderdom, overleden de heer Mr. J. J. Baud, advokaat bij den Hoogen Raad der Nederlanden, zoon van den minister van Staat, J. C. Baud. Hij had zijne studien aan de Hoogeschool te Utrecht volbragt, en was den 27 April jl. daarbij gepromoveerd.

Naar men verneemt, heeft Mevr. Douairière Juijnboll bij hare uiterste wilsbeschikking, *f* 200,000 op het Grootboek doen inschrijven, om daaruit zes jongelingen, die tot predikant wenschen opgeleid te worden, te laten studeren. De predikanten te dezer stede zijn door haar aangewezen tot uitvoering van die beschikking; ook heeft zij aanzienlijke legaten vermaakt, zoo aan de armen, als aan het Bijbel- en Zendelinggenootschap.

In de residentie zijn aangekomen en aan het *Hôtel de l'Europe* afgestapt Z. Exc. de heer d'Usedom, geheimraad van Z. M. den Koning van Pruissen, de graaf Bernstorff, van Brussel, de heeren van IJs en Verschuur van Amsterdam, en de heer Frederich Waring, van New-York.

Eergisteren zijn in de Koediefstraat alhier twee personen, een man en zijne echtgenoot, aan de cholera overleden en hunne lijken naar het daartoe ingerigte zoogenaamde doodenhok vervoerd. Met niet weinige verbazing heeft men echter later bespeurd, dat de vrouw slechts schijndoode was. Zij is heden onder toeloop van eene groote menigte nieuwsgierigen, naar het verblijf der levenden in plaats van naar dat der dooden vervoerd. Dit feit strekt tot een waarschuwend voorbeeld om omzigtig te zijn met het begraven van personen, en vooral van hen, die het slagtoffer der cholera zijn.

Men verneemt, dat het Z. M. den Koning behaagd heeft, ten behoeve der algemeene armen te Arnhem eene som van *f* 600 te geven.

Den 7 October is van de werf van J. van Duijvendijk Jr. te Lekkerkerk met goed gevolg te water gelaten het barkschip *Almonde* groot ongeveer 310 lasten, gebouwd voor rekening eener reederij onder directie van de heeren Pistorius en Bicher Caarten te Rotterdam, zullende gevoerd worden door H. G. Surie. Daarna werd de kiel gelegd van een barkschip genaamd *Vondel* voor dezelfde heeren en van gelijke grootte.

Bij openbare inschrijving zal den 12 dezer door het stedelijk bestuur te Haarlem op het raadhuis worden aanbesteed: het maken van een fundament voor het op te rigten metalen standbeeld van Laurens Janszoon Coster.

Bij de plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt te Amsterdam zijn van 8 tot en met den 9 October aangegeven 15 mannen en 17 vrouwen, waarvan in het hospitaal zijn opgenomen 8 mannen en 4 vrouwen. Blijvende in het hospitaal in behandeling 16 personen.

Naar men verneemt, is door den gemeenteraad van Groningen in de vergadering van den 7 dezer besloten dat uithoofde der heerschende ziekte de studenten-maskerade, geen plaats zal hebben.

⊙ **Deventer**, 9 October. In de zitting van den gemeenteraad van heden, is tot hoogleeraar in de botanie en aanverwante vakken, bij het Athenaeum alhier, benoemd Dr. L. Mulder, en tot adsistent voor de werkzaamheden in het scheikundig laboratorium de heer Jacobson, alhier. Tevens is van wege Curatoren ingekomen eene nominatie voor het hoogleeraarsambt in de oude letteren enz., waarop geplaatst waren de twee broeders Hirschig, Kiehl en Mehler, doctoren in de letteren.

* **Waalwijk**, 9 Oct. Een burgemeester in dezen omtrek ontving bij gelegenheid van het betrekken van het kamp te Reijen aanvraag hoe vele paarden en manschappen in zijne gemeente konden geplaatst worden. Het antwoord was »dat voor geen van beiden plaats was, om reden dat elke boer slechts eenen stal voor zijne eigene paarden had en, dewijl in den tegenwoordigen tijd meest alle manspersonen aan den veldarbeid waren en de vrouwspersonen zich veelal slechts alleen te huis bevonden, zoodat het in het geheel niet raadzaam was daar militairen in te kwartieren, terwijl hem bovendien de middelen ontbraken om bij mogelijken onwil der ingezetenen, huns ondanks, afvorderingen te doen.

— Omtrent het gebeurde bij de te Drunen plaats gehad hebbende verkiezing voor een lid van den Raad, verneemt men, dat vermoedens bestaan van vervalsching der stembilletten, midderwijl het geheele stembureau zich des middags voor eenigen tijd buiten het locaal, waar zich de bus bevond, had begeven.

Het daaromtrent ingesteld regterlijk onderzoek moet tot geen resultaat geleid hebben. Evenwel is men vrij nieuwsgierig of eene informaliteit als deze, die zoo ongunstig bij de kiezers dier plaats is opgenomen, dat een 40 tal daartegen reclamen heeft ingediend, ook zal beschouwd worden als geene verandering aan den wil der kiezers te hebben kunnen te weeg brengen.

Théâtre-Royal-Français.

Bij den aanvang van het speelsaizoen hebben wij gemeend, onder anderen, te moeten klagen over een gebrek aan verscheidenheid dat men gedurende het afgeloopen tooneeljaar had opgemerkt. Sedert schijnt de administratie zich beijverd te hebben, die klagt regt te doen wedervaren. Zooveel als de debuten, die geruimen tijd geduurd hebben, dit toelieten, is er meer afwisseling in de voorstellingen geweest. Het kan onze bedoeling niet zijn om hier eene lijst te geven van de verschillende stukken, die zijn opgevoerd, maar wij willen herinneren aan twee voorstellingen, die bijzonder veel genoegen hebben gedaan. Of was het niet aangenaam op éénen avond te zien opvoeren *Valérie*, eene comedie, waarin Mme Duplessis en de heer Bazin door hun uitmuntend spel de aandacht der toeschouwers boeiden, — de schoone acte des tombeaux uit *Roméo en Juliette* van Vaccaï, die de beste gelegenheid gaf aan Mlle Geismar om haar dramatisch talent te doen uitblinken; — de Madrilène, *nouveau par Espagnol*, die op de gewone keurige wijze door Mejufvrouw Bartin werd gedanst en *les Deux anges gardiens*, een allerliefst en zeer zedelijk stukje, — eene hoedanigheid waardoor niet vele vaudevilles uitmunten, — waarin onze komiek Beysson door zijn onberispelijk spel veel waarde bijzette en waarmede de verdienstelijke René, tot aller genoegen, zijne rentrée deed? En was het niet voor de liefhebbers van onzen schouwburg eene aangename verrassing, dat de *Caïd*, die schoone parodie van den geestigen Thomas, een stuk dat gedurende het laatste speelsaizoen tot geen wezen van velen niet, tot het répertoire had behoord, weder werd opgevoerd. Borotteau (Litté) door zijne schoone roulades, Michel, de tamboer-majoor (Vila) door zijne krachtige toonen — misschien had wat minder kracht toch ook geen kwaad gedaan — en zijne ferme houding, Virginie, de modiste (d'Helens), die hare rol met smaak zong en speelde en de allerkostigste Ali-Bajou (Beysson) hebben allen dapper medegewerkt om ons te doen vergeten hoe uitstekend de *Caïd* door vorige acteurs werd voorgesteld. Wij hopen, dat de administratie het ingeslagen spoor zal blijven volgen: het kan niet missen of zij zal er voordeel mede doen.

Niet minder aangenaam was ons het optreden van een anderen *premier fort tenor* en reeds hebben wij kunnen mededeelen, dat de indruk, dien M. Masset als *Edgard* in de *Lucie de Lammermoor* gemaakt heeft, gunstig is geweest. Het verheugt ons te kunnen zeggen, dat M. Masset onze verwachting in *Robert le Diable*, waarin hij voor zijn tweede debuut Zaturdag-avond optrad, verre heeft overtroffen. Wij moeten natuurlijker wijze van het beginsel uitgaan, dat men in eene kleine plaats als den Haag, en waar de schouwburg niet zeer druk bezocht wordt, geen Mario of Wiedemann, zelfs niet een Wicart kan verlangen. Indien ons derhalve een zanger wordt voorgesteld die geene grove gebreken heeft, dan dient men zich daarmede te vreden te houden. Wij noemen hij voorbeeld een grof gebrek een schraal stemgeluid dat u zelf in den meestal tropischen atmospheer der comediezaal doet rillen; wij noemen het ook een groot gebrek indien een zanger zijn best doet om door zijn oorverdoovend geschreeuw, — men vergeve het juiste woord — aan het einde van eene aria eenige toejuiching uit te lokken. Van dat alles niets bij M. Masset. Zijn stemgeluid is goed gevuld, en in sommige toonen wezenlijk schoon; de klank is sijmpathiek; zij spreekt tot het hart. Wel is waar is zijne stem in de hooge noten minder krachtig, maar toch weet M. Masset dat goed te maken. Daarenboven de zanger is nog jong en welligt kan hij door veel studie meer kracht en hoogte verkrijgen. Het is duidelijk te zien dat M. Masset nog niet geheel en al t' huis is op het tooneel, maar dit is ook al iets wat niet den dag zal verbeteren, en te oordeelen naar de wijze, waarop hij de rol van Edgar en vooral de moeijelijke rol van Robert heeft voorgedragen, kunnen wij ons ook van zijn spel in vervolg van tijd veel goeds belooven. Wat nu bepaaldelijk het debuut van laatstleden Zaturdag avond aangaat, hebben wij reeds gezegd dat M. Masset onze verwachting heeft overtroffen. Inderdaad hoe verdienstelijk hij ook in Lucie de Lammermoor gezongen had, de wijze waarop hij het laatste aria voordroeg: »*O bel ange, ma Lucie*» deed ons een weinig vreezen dat de rol van *Robert*, geschreven voor eene stem van grooten omvang, voor hem minder geschikt was. Nu is het gebleken dat wij ons bedrogen hadden; want de heer Masset heeft Zaturdag avond beter voldaan dan ll. Donderdag. Het publiek dat, tot ons leedwezen, en tegen zijne gewoonte, zoo uiterst zuinig was met toejuichingen, kon het toch niet van zich verkrijgen om den eersten tenor eene welverdiende hulde te onthouden na de *couplets bachiques* »*O fortune, à son caprice*», die Masset zoo goed gezongen heeft als wij het zelden op ons tooneel gehoord hebben. De groote duo »*Des chevaliers de ma patrie*», met veel juistheid en smaak voorgedragen, verdiende evenzeer de goedkeuring der toeschouwers. Wij hebben dus op het oogenblik een tenor, die eene schoone stem met smaak weet te gebruiken en die, zoo zijn spel thans al niet onberispelijk is, veel voor de toekomst belooft.

Daarom hopen wij dat de jury den heer Masset zal willen aannemen; daardoor het grootste gedeelte van het publiek verpligten en de administratie ongetwijfeld bevoordeelen.

Wij mogen geen misbruik maken van de plaatsruimte, die ons geschonken is, en daarom geven wij slechts een woord van lof aan de dames Geismar en d'Helens, *Alice* en *Isabelle*. De heer Litté scheen niet zeker van zijne zaak in de eerste acte; maar daarentegen heeft hij zeer voortreffelijk den duo gezongen, waarmede het derde bedrijf aanvangt. M. Vila, die overigens den rol van Bertram met waarheid heeft voorgedragen, bragt de onaangename herinnering wat er onlangs voorviel met Roger en Z. M. Lodewijk van Beijeren, die aan doofheid lijdt en toch gaarne den vermaarden tenor wilde hooren. Indien de heer Vila er maar aan wil denken, dat hij niet voor een publiek van dooven zingt; wat er evenwel gebeuren kan indien hij zijne krachtige stem niet een weinig in toom houdt — daarvoor kunnen wij niet instaan.

Nog twee regels ten slotte over het debuut van den second amoureux; want wij willen van M. Edmond alleen zeggen dat andermaal blijkt de waarheid van het spreekwoord: le mieux est l'ennemi du bien. M. Lejeune was redelijk; aan zijn plaatsvervanger kan men niet eens dien lof geven.

Ingezonden Stukken.

Aan den heer M. J. A. v. d. H. te Amsterdam.

steller van den brief gerigt aan den schrijver der Licht- en Schaduwbeelden uit de Binnenlanden van Java, *voorkomende in n°.* 116 *van de* Morgenster, 13 *September* 1854.

Gij zegt, dat ik »niet christelijk geloof heb aangetast en mijne wijze van aanval volstrekt niet nieuw is ...

mij toe u de opmerking te maken, dat het niets afdoet, of de bewijsgronden aangevoerd door mij ter bestrijding van *bijgeloof en dwaling* (gij zegt «christendom») oud of nieuw zijn. Hoe ouder zij zijn, des te hooger waarde hebben zij: de waarheid is van alle eeuwigheid. Ware ik er niet van bewust geweest, dat de waarheid oud is, hoewel velen haar nog niet kennen: ik zou het onder anderen eenige dagen geleden op nieuw hebben kunnen leeren, toen mij een geschrift in handen kwam, dat in **1845** bij de Gebrs. Diederichs is in het licht verschenen, 't welk ten titel voert: «*Gedachten ten aanzien eener toekomstige meer algemeene godsdienstige geloofsleer.*» Ik neem de vrijheid u eene gezette en aandachtige lezing van dit werk dringend aan te bevelen.

Geene enkele mijner redeneringen is door u wederlegd. Vele andere recensenten hebben hun oordeel in tijdschriften en dagbladen openbaar gemaakt en het geschrift, onvoltooid gelijk het tot heden is, even als gij *onvoorwaardelijk* afgekeurd, met het doel om het in de geboorte te verstikken. Schimp en smaad hebben zij geworpen op het geschrift en op den schrijver; zij hebben het een verderfelijk boek genoemd, ja, op den kansel is men er tegen te velde getrokken, maar geen enkele mijner bewijsgronden hebben zij ontzenuwd. Wat meer zegt, van hunne zijde hebben zij geen enkel argument daartegen aangevoerd. Hierdoor kom ik tot de gevolgtrekking, dat die heeren een gevoelen aankleven waarvoor geen grond bestaat, tenzij als zoodanig worde beschouwd: het regt om een *blind* geloof te eischen (zonder eenig bewijs er voor aan te voeren) en het argument van de *heerschende* meening toegedaan te zijn, welk laatste nog naauwelijks op één van de tien menschen zijne kracht verloren heeft, — op *een*, die zich boven de nevelen der dwaling heeft weten te verheffen en in den helderen dampkring is opwaarts geklommen. Al deze menigwerf zeer hartstogtelijke en min voegzame aanvallen, getuigende van de meest eenzijdige bekrompenheid, te beantwoorden: dit heb ik geheel en al onnoodig geacht.

Maar gij — heer broeder Nacht, wien het morgenrood weldra moge verlichten! — gij hebt gepoogd mij op zulk eene originele wijze te leeren, *wat* het christendom toch eigenlijk is en *welke* 's menschen bestemming is, — gij hebt bovendien, ten einde de lezers van uwen brief te vermaken, mij op zulk eene geestige wijze doorgestreken, dat ik mij aan verregaande ondankbaarheid zou schuldig maken, indien ik, ook van mijnen kant, het speeltuig niet ter hand nam om, als echo op uw lied, eenige toonen te doen weêrgalmen.

Gij zegt, dat ik «niet veel grondige kennis van de zaak verraad, die door mij bestreden wordt»; deze woorden leveren het bewijs dat gij een chevalier van fijne beschaving en van goeden huize zijt, die de kunst verstaat, de bitterste waarheden op de beleefdste wijze aan anderen toe te dienen, in welk opzigt gij u in zekere mate onderscheidt van een uwer collega's, die in n°. 100 van *de Morgenster* te kennen gaf, dat hij in het onzekere verkeerde, of hij zich meer moest verwonderen over de «*verregaande domheid*», of over de «onbeschaamde driestheid» des schrijvers der *Licht- en Schaduwbeelden*. — Het is echter te bejammeren, dat niet duidelijker door u is aangewezen, *waar*, op welke plaats en in welk opzigt ik «niet veel grondige kennis van die zaak verraden heb.» Gij beweert verder, dat «op mijn geschrift zeer veel aan te merken valt en dat er zeer vele onnaauwkeurigheden daarin voorkomen»; maar, naar mijn nederig oordeel, hadt gij deze onnaauwkeurigheden behooren *aan te toonen* of wel er niet van moeten spreken. Want zoo lang gij het laatste slechts gedaan hebt, staat het ieder vrij, de waarheid uwer woorden in twijfel te trekken. (Trouwens, met mij is dit niet het geval; het spijt mij slechts, dat gij mij niet nader hebt onderrigt.)

Het overzigt, door u gegeven van de natuurlijke godsdienst en zedeleer, gelijk die als evangelie van den regtzinnig geloovigen mensch in de Licht- en Schaduwbeelden zijn medegedeeld, is onvolledig en onjuist. Ik beschouw het echter onnoodig, hier ter plaatse de onjuistheid er van tot in de bijzonderheden na te gaan, dewijl ik den lezer naar het geschrift zelf kan verwijzen; eene bloote vergelijking van zijn inhoud met het overzigt daarvan door u gegeven, zal volstaan om zulks aan te toonen. Nu echter komen wij tot de hoofdzaak. Gij beklimt den leerstoel en doceert: «wilt gij nu eens, in een enkel woord, vernemen, wat het Christendom voor de Christenen is?»

Dit Christendom is nu, naar de door u gegevene bepaling, de godsdienst waardoor de mensch zich tot God verheft en «*de kloof tusschen dier en God wordt gedempt.*» Maar met die woorden hebt gij, eigenlijk genomen, niet gezegd, wat het Christendom *is*, alleen dit: tot welk einde het door u wordt gebezigd, namelijk om eene kloof te dempen, derhalve als middel ter bereiking van een doel, als materiaal om iets te vullen! — En van welke hoedanigheid is nu dit dempend materiaal, is het vloeibaar of vast; is het iets dat in de werkelijkheid, of slechts in de verbeelding bestaat? Bedoelt gij daarmede ook welligt het geloof aan die leerstellingen, welke evenzeer in strijd zijn met de onveranderlijkheid der natuurwetten, als zij indruischen tegen het gezond verstand; een geloof waarvan op bladzijde 186 en volgende der Licht- en Schaduwbeelden het bewijs is geleverd, dat het is onjuist en onhoudbaar? — Is het *daarmede*, met dit blinde geloof aan het onmogelijke, onnatuurlijke, dat gij die kloof wilt dempen? Maar, mijn waarde heer, deze kloof bestaat niet, of, beter gezegd, zij *is* gedempt, — niet met uwe leerstellingen, neen, met iets dat werkelijk aanwezig is, met iets dat, zoo ik hoop, ook bij u niet ontbreekt, 't welk den mensch van alle dieren onderscheidt, dat hem verheft tot God, hem aan God gelijk doet zijn. «Wilt gij nu, met een enkel woord, van *mij* eens vernemen», wat dit kloofdempend middel voor den regtzinnig geloovigen mensch is?

Het is onze met *rede* begaafde ziel, het zijn de *zedelijke en verstandelijke vermogens*, welke de Eeuwige ons schonk, die ons in staat stellen, niet slechts om ons voorstellingen te vormen van de verschijnselen in de natuur, daarover na te denken, die te begrijpen, maar ons zoowel zedelijk als intellectueel *meer en meer te ontwikkelen en volmaakter* te worden, ja, tot eene hoogte op te klimmen van waar wij de gansche schepping kunnen overzien: eene hoogte, waarvan wij de grens niet kunnen bepalen, maar die zoo verre boven ons tegenwoordig standpunt schijnt verheven te zijn dat, wanneer wij het wagen ons daarvan een denkbeeld te vormen, wij ons zelven verliezen, en een gevoel van heiligen eerbied zich van ons meester maakt. — Deze vatbaarheid, deze aanleg tot ontwikkeling, waardoor wij de volmaking steeds meer en meer naderen, deze is het die ons onderscheidt van het redelooze dier, welks instinct beperkt ligt binnen enge grenzen, die het nimmer kan overschrijden. Uwe orthodoxe geloofsleer kan ons niet tot die hoogte doen stijgen. De zedelijke kracht, welker kiem de Schepper in ons binnenste heeft geplant, benevens ons verstand, deze zijn het, die ons van het dier onderscheiden.

Het is waar, er worden menschen gevonden, die hun verstand aan het blinde geloof ten offer hebben gebragt — en deze zoeken dan naar iets anders, naar een middel ter vervanging van hetgeen zij verloren hebben, dat strekken kan om hen boven het dier te verheffen; in de plaats van het verstand stellen zij een dogma en daarmede wanen zij die kloof te dempen, — maar hoe vreemd deze dwaling ook moge zijn: zij heeft haren oorsprong toch in dezelfde intellectuele kracht, welke echter zich dan zelve miskent, dewijl zij verwerpt hetgeen haar ten rigtsnoer behoorde te zijn, namelijk: de natuurwetten.

Gij beweert verder in uwen brief, dat «door veelvuldigen omgang met het gedierte des velds mijn gemoed verduisterd is en mijne goede zeden bedorven zijn.» Mijn waarde broeder Nacht! — *Mijn gemoed verduisterd?* Ik ruil niet met u. — *Mijne zeden bedorven?* Hebt gij, bij het ter nederschrijven van deze woorden er wel aan gedacht, dat zulks als niets anders kan worden beschouwd, dan als eene poging om iemand, dien gij volstrekt niet kent te belasteren? — Is dit iets geoorloofds naar de grondstellingen uwer christelijke zedeleer, naar de voorschriften uwer onbegrensde liefde tot den naaste?

«De levensgenietingen zijn, naar uwe bewering, het deel der *dieren*. De mensch is, naar uwe wijze van zien, bestemd om ze te verachten en *te treden met voeten.*» Meent gij dat? Wenscht gij misschien van het tegendeel overtuigd te worden? Zoo ja, hebt dan de goedheid uwen naam voluit te schrijven, en ik zal het genoegen hebben u, door uw eigen voorbeeld, het bewijs te leveren, dat gij de levensgenietingen *niet* veracht, ze *niet* met voeten treedt. Heeft de Schepper het zamenstel der menschen in al de deelen des ligchaams zoo doelmatig ingerigt tot het smaken van genot, opdat hij de weldaad hem geschonken, met voeten trede? Zou het niet betamelijker zijn, indien hij de genietingen des levens smaakte binnen de grenzen door de zedelijkheid en matigheid daarvan voorgeschreven, onder *dankbaar* opzien tot den Schepper voor zijne liefderijke bedoelingen?

Maar gij ziet met diepe verachting neder op de natuur en op de wetenschappen, die ten doel hebben deze natuur — de levende openbaring Gods — te onderzoeken. Het spreekt van zelf, dat ook de gevolgtrekkingen daaruit afgeleid, welke tot grondslag dienen van de godsdienst en zedeleer van den regtzinnig geloovigen mensch, door u met minachting worden beschouwd. Deze godsdienst, welke zoo zeer in overeenstemming is met de natuur, noemt gij een «stelsel, misschien geschikt voor koeijen, paarden en andere viervoetige dieren,» dat echter veel te eenvoudig en waar is voor de overdrevene, ingebeelde, of voorgewende behoeften van een orthodox opgevoed christen.

Ik beschouw u derhalve als een ondankbaar kind, dat zijne moeder veracht, de weldaden vergeet, die het van haar heeft genoten, en nog dagelijks geniet. Gij verloochent, gij miskent u zelven, wanneer gij de natuur verloochent, die u alles schonk, dat u lief en waard is, en waarin God zijn bezielenden adem blies.

Aan het slot van uwen brief schenkt gij den lezer nog eens de gelegenheid het hoofd te schudden over eene inconquentie door u begaan. Nadat gij van den schrijver der licht- en schaduwbeelden hebt gezegd, dat zijn gemoed verduisterd is, zijne goede zeden bedorven zijn, ja, zelfs niet onduidelijk te verstaan hebt gegeven, dat hij beter onder het gedierte des velds dan onder de menschen past, hoe was het toch mogelijk, dat gij, na zoo iets ter neder te hebben geschreven, nog zeggen kondt: «Ik ben met *ware achting* uw ond. M. L. A. v. d. H.?» Vergeef mij wanneer ik dergelijk voorbeeld niet kan navolgen. Daarentegen hoop ik mij aan geene inconsequentie schuldig te maken, indien ik, gelijk ik hierbij de eer heb te doen, met verschuldigde beleefdheid verklaar te zijn.

Uw broederlijk gezinde

S. — 5 October 1854. **Dag.**

(Onze lezers zullen zich herinneren, dat ook wij in der tijd, ons krachtig verzet hebben tegen de, naar onze meening verderfelijke en daarenboven onverdedigbare beginselen, die de schrijver «*Dag*» in zijne «*licht- en schaduwbeelden*» heeft publiek gemaakt. Wij zijn sedert van gevoelen *niet* veranderd. Dit nogtans mogt ons, meenden wij, niet weêrhouden, het bovenstaande stuk op te nemen, dat ter zelfverdediging bestemd is; meer dan eens was het ons aangenaam, dergelijk blijk van onpartijdigheid te kunnen geven. **Redactie.**)

224ste Nederlandsche Staats-Loterij.

2e LIJST. 5e KLASSE.

Uitgekomen hooge prijzen:

N°. 18816 *f* 100,000.

Per Telegraaf.

Parijs, 10 Oct. De *Moniteur* behelst heden een [...]port van den vice-admiraal Hamelin, waarin het be[...] wordt dat de Russen de haven van Sebastopol ont[...]kelijk maakten door aan hare monding zeven schep[...] laten zinken.

De *Moniteur* geeft wijders de reden op waarom [...] geallieerden van plan veranderd zijn en van het No[...] naar het Zuiden der Krim trekken. Die reden be[...] daarin, dat het Zuiden van Sebastopol van geene be[...]rijke verdedigingswerken voorzien is.

Weenen, 10 October. Volgens hier ontvange[...] rigten zijn Galatz en Ibraila door de Turken ontrui[...] door de Oostenrijkers bezet. De baron von Hess w[...] Czernowitz verwacht.

Dantzig, 8 October. De *Bulldog* is hier aangek[...] Deze boot had de vloot der schroefstoomschepen de[...] te Nargen verlaten. De vloot zoude zich naar L[...] begeven om eene betere ankerplaats te zoeken. Het [...] in de Oostzee was verschrikkelijk. Nieuws was er [...]

Prijs-Courant der Effecten.

AMSTERDAM, 10 October 1854.

Nederland.	Pct.	
Ned.W.Schuld.	$2\frac{1}{2}$	$60\frac{7}{16}$ $\frac{1}{2}$
Dito Certificat.	3	
Dito Dito.	4	$90\frac{15}{16}$
O. I. Leening	4	
Amort. Syndic.	$3\frac{1}{2}$	
Hand-Maats.	$4\frac{1}{2}$	
Belgie.		
Certificaten	$2\frac{1}{2}$	
D° *Rotschild*	$2\frac{1}{2}$	
Frankrijk.		
Obligatien	3	
Spanje.		
Nieuwe	1	$18\frac{1}{8}$ $\frac{1}{4}$
Dito Buitenl.	3	
D° Binnenl. s/m.	3	$32\frac{9}{16}$ $\frac{7}{8}$ $\frac{7}{8}$
Bew. Sp. Com.		$5\frac{1}{16}$ $\frac{1}{8}$
Amort. Schuld.		$4\frac{7}{16}$ $\frac{1}{4}$
Portugal.		
Londen nieuwe.	5	$36\frac{1}{2}$ $\frac{9}{16}$
Dito uitgest.	4	

Rusland.	Pct.	
Hope 1798/1816	5	99[...]
Dito 1828/1829	5	100[...]
Cert. 1831/1838	5	
Dito Dito	$4\frac{1}{2}$	
Dito *Hope*	4	
Dito *Stieglitz*	4	74[...]
Dito dito 5e Ser.	4	
Inschr. Assig.	6	
Certific. dito.	6	
Polen.		
Obligatiën	4	
Oostenrijk.		
Metaliek	5	69[...]
Dito bet. Amst.	5	
Dito 1854.	5	78[...]
Dito 1847	$2\frac{1}{2}$	35[...]
Dito 1851/1852	$2\frac{1}{2}$	35[...]

Braz. bij Roths. p. s. 500. 5 pct. $97\frac{5}{8}$; Mexic, [...] 3 pct. $23\frac{3}{4}$, $\frac{13}{16}$; dito Onb. $23\frac{3}{4}$, $\frac{13}{16}$; Gren., [...] p. s. 100. $2\frac{1}{2}$ $16\frac{3}{16}$, $\frac{1}{16}$; dito Onb. 16.

In Hollandsche fondsen ging tot bijna onveranderde [...] zeer weinig om. In de buitenlandsche soorten leverde [...] mede weinig bijzonders op. Alleenlijk Spaansche blijven [...] kooplust merkbaar williger, dewijl alle de overige soorten [...] eenige kleine dobberingen bijna als gisteren sluiten bij [...] veel handel in Oostenr. en Russische fondsen.

FRANKFORT, Maandag 9 October. Metalliek 5 pct. [...] Spanje binnenl. 1 pct. $17\frac{7}{8}$; Wissel op Lond. 116[...] Parijs 93; dito Weenen $101\frac{5}{8}$.

LONDEN, Maandag 9 October. Consols op t. 95[...] Mexic. 3 pct. $24\frac{7}{8}$, 25; Peru N. $4\frac{1}{2}$ pct. $71\frac{1}{2}$; Ecuador [...] Gren. Uitg. 6; Sardinie 5 pct. 88; Spanje buitenl. [...] $37\frac{1}{2}$; dito 1 pct. $18\frac{1}{2}$; dito Certific. $5\frac{1}{8}$; dito Passiven [...] Russen $4\frac{1}{2}$ pct. 84; dito 5 pct. 95; Holl. $2\frac{1}{2}$ pct. [...] dito 4 pct. 92; Turk. $2\frac{7}{8}$, $3\frac{1}{8}$.

Markt kalm.

PARIJS, Maandag 9 October. Fr. $4\frac{1}{2}$ pct. 98.75; dito [...] pct. op 1 Nov. 76.20; Sp. binn. 3 pct. $33\frac{1}{8}$; [...] $18\frac{1}{4}$; O. Metall. 86.

WEENEN, Maandag 9 October. N. Metall. $85\frac{1}{4}$; N. [...] $97\frac{1}{2}$; Bankactien 1252; Zilver $18\frac{1}{2}$; Wissel op Londen [...] 11.26.

MADRID, Vrijdag 6 October. Sp. 3 pct. 34; dito [...] pct. $18\frac{3}{8}$.

Gedrukt bij C. H. SUSAN, Jr., te 's Gravenhage.